

Asia: VN/5137/2022-OM-229

## **Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö**

### **1 luku. Yleiset säännökset**

#### **1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

### **2 luku. Varautumisvelvollisuus**

#### **Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:**

-

#### **Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:**

Ehdotetun 7 §:n mukaisessa riskienarvioinnissa ja -hallinnassa on tärkeää huomioida henkilöriskien hallinta, sillä nykyisessä työryhmän mietinnössä tätä ei ole käsitelty riittävästi. Tämä edellyttää, että huoltovarmuuskriittisille yrityksille varmistetaan mahdollisuus hyödyntää turvallisuusselvitysmenettelyä työsuhteen alusta lähtien.

Suomen kokonaisturvallisuus perustuu viranomaisten ja yksityisen sektorin yhteistyöhön, ja kun yritykset tuottavat yhteiskunnan kriittisiä palveluita, niiden henkilöstön luotettavuus on kansallisen turvallisuuden ytimessä. Ilman mahdollisuutta tehdä turvallisuusselvityksiä niissä tehtävissä, joissa päästään kriittisiin tietoihin ja järjestelmiin, henkilöstöturvallisuus jää puutteelliseksi ja muodostaa aukon kokonaisturvallisuuteen. Valmiuslain mukaiset lisätoimivaltuudet edellyttävät jo normaalioloissa henkilöstön luotettavuuden varmistamista, sillä poikkeusoloissa taustojen selvittäminen on liian myöhäistä.

Valmiuslain valmistelussa tulee varmistaa, että huoltovarmuuskriittiset yritykset voivat hyödyntää turvallisuusselvitysmenettelyä kriittisissä tehtävissä, valmiuslaki on yhteensovitettu turvallisuusselvityslain ja työelämän tietosuojaa koskevan lainsäädännön kanssa, ja henkilöstöturvallisuuteen liittyvät toimet toteutetaan ennakoivasti normaalioloissa.

#### **Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

Valmistavaa puolustusteollisuutta ei ole luokiteltu kriittiseksi CER- tai NIS2-direktiiveissä eikä sillä ole selkeää Valmiuslakiin perustuvaa varautumisvelvoitetta, minkä vuoksi lain soveltaminen osin jää

epäselväksi. Puolustussektorin yritysten varautuminen poikkeusoloihin perustuu pääosin sopimukseen julkishallinnon kanssa, erityisesti Puolustusvoimien strategisten kumppaneiden osalta. Tämä malli on näkemyksemme mukaan riittävä, mutta sitä tulee kehittää. Puolustusteollisuus tulisi luokitella kriittiseksi, jotta yritysten toimintaedellytykset, resurssien käyttö ja sopimusvelvoitteiden täyttäminen voidaan turvata kaikissa turvallisuustilanteissa.

### 3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöön otosta päättäminen

#### **Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:**

Valmiuslain soveltamista keskeisesti määrittää ja rajaa sen 11 §:ssä säädetty poikkeusolojen edellytykset (määritelmä). Katsomme, että 11 §:n kohdan 5 alakohtaa g) tulisi muuttaa niin, että siitä termi ”välitön uhka” siirretään virkkeen eri kohtaan. Lainkohta tulisi laatia seuraavasti:

”edellä a–f alakohdassa lueteltuja toimintoja ylläpitävien tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tai tietojärjestelmien toimivuuteen kohdistuvaa toimintaa, tapahtumaa taikka näiden yhteisvaikutusta, joka välittömästi uhkaa tai jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti ja laajamittaisesti estyvät tai lamaantuvat tai joka muulla näihin vakavuudeltaan rinnastuvalla tavalla erityisen vakavasti ja olennaisesti vaarantaa yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia.”

Ehdotamme muutosta siksi, että ehdotetussa muotoilussa säännös viittaa siihen, että on tunnistettu jokin uhka, jota esim. valtiollinen hybridioperaatioita toteuttava taho voi hyödyntää lyhyen ajan sisällä. Kyberturvallisuusuhkien osalta on kuitenkin niin, että tällainen tilanne voi olla, ja usein onkin, käsillä toistuvasti ja jatkuvasti. Kysymys ei ole siis niinkään siitä, että tällaisen uhan muodostuminen oli ”poikkeuksellista”, vaan pikemminkin siitä, että jokin toimija päättää pyrkiä aiheuttamaan olennaisen ja laajamittaisen toimintahäiriön. Suomessa todetaan vakavia kyberturvallisuuspoikkeamia 100–200 vuosittain. Näihin johtavia tunnettuja ohjelmistohaavoittuvuuksia on tunnistettu reilusti yli 200 000 ja mm. näitä ohjelmistovirheitä hyväksikäyttäviä vahingollisia ohjelmistoja on olemassa miljoonia.

Merkityksellistä on myös sillä, mitä ”uhkalla” tarkoitetaan. Olisiko kyse nimenomaan jonkin valtion tai valtiollisen toimijan vakavan häiriön laukaisemisen uhkaamisesta, vai myös implisiittisestä uhan muodostamisesta ja siihen liittyvistä valmistelutoimista ja muista esim. turvallisuustiedustelun tai rikostutkinnan kautta saatavista tiedoista. Olennaista on, että kyberturvallisuudessa tätä ”uhkaa” vastaava tilanne on olemassa jatkuvasti. Pahantahtoiset toimijat omaavat, ylläpitävät ja kehittävät päivittäin normaaliolojen vakavia häiriötilanteita vastaavia kykyjä mm. kriittisten ohjelmistohaavoittuvuuksien avulla.

”Välitön uhka” -termin sijoittaminen säännökseen luonnoksessa ehdotetun mukaisesti johtaisi käsittääksemme de facto tilanteeseen, jossa valmiuslain toimivaltuuksia voisi pyrkiä soveltamaan milloin tahansa ja tilanne olisi selvästi lakiehdotuksen omien tavoitteiden vastaista mm. 5-luvun lisätoimivaltuuksien viimesijaisuuden sekä välttämättömyys- ja tarkoitusedonnanisuus-, oikeasuhtaisuus- ja välittömyysperiaatteiden sekä perusoikeussuojan näkökulmista. Erityisen olennaista on termin suhde perustuslain 23 §:ssä tarkoitetuista kansakuntaa uhkaaviin poikkeusoloihin, jotka kiinnittyvät kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaiseen yleisen hätätilan käsitteeseen ja joissa on kyse vakavasta uhasta kansakunnan elämälle ja olemassa-ololle. Vaikka onkin selvää, että laaja-alainen määrittely on yleisesti ottaen perusteltua tarkoitustaan vastaan helposti kääntyvä liian ahtaan tulkinnan sijasta, kehoitamme harkitsemaan perustelutekstin

varsin suppeaa ja osin perustelematonta ”uhkaan” perustuvaa kohtaa valmiuslain poikkeusolojen toteamisen perusteena.

Käsityksemme mukaan mikään valtio, Suomi mukaan luettuna tai myöskään Pohjois-Atlantin liitto (NATO) ei ole tähän mennessä todennut tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tai tietojärjestelmien toimivuuteen kohdistuvan toiminnan, tapahtuman taikka näiden yhteisvaikutuksen (digitaalinen sabotaasi, tuhotyö tms.) täyttävän aseellisen hyökkäyksen tai sen uhan edellytyksiä, jotka rinnastuisivat 11 §:n 1 mom. kohtiin 1 ja 2. Myös Suomen vahingoittamiseen pyrkivät valtiot pyrkivät välttämään aseelliseen hyökkäykseen rinnastettavan teon riskiä. Vaikka digitaalinen toimintaympäristö sisältää uusia uhkia yhteiskunnan toimivuudelle ja ns. matalatasoisen, mutta huomattavan vahinkovaikutuksen sisältävä toiminta on aiempaa helpompaa, ei ole perusteltua ajatella, että poikkeustilanteisiin tarkoitetut toimivaltuudet voisivat olla jatkuvasti tai toistuvasti voimassa. Asetelmaa voidaan verrata esim. terrorismiin. Terrorismin riskiä hallitaan ennalta, joskaan ns. nollatason riskiä ei voida saavuttaa. Samoin digitaalisessa toimintaympäristössä on toimijoita, jotka pyrkivät aiheuttamaan vahinkoa ja saavuttamaan poliittisia tavoitteita pelon ja yhteiskunnallisten häiriöiden avulla. Vakavienkin poikkeamien ja -häiriöiden selvittämis-, torjunta- ja vaikutusten poistamistoimet toteutetaan normaaliaikojen toimivaltuuksilla. Näin ollen valmiuslainsäädännön käyttökynnyksen on perusteltua säilyä myös digitaalisten uhkien osalta jatkossakin korkeana.

**Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:**

-

**Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:**

Pidämme tärkeänä, että lisätoimivaltuuksien käyttöönoton menettely ja käyttöönottokynnykset ovat täsmällisesti määriteltyjä. Käyttöönotettavien toimivaltuuksien tulee olla aina välttämättömiä ja oikeasuhtaisia suhteessa tilanteen vakavuuteen.

Lisäksi korostamme, että käyttöönottonenettelyssä tulisi mahdollisuuksien mukaan varmistaa ennakoitavuus ja tiedonkulku myös elinkeinoelämän suuntaan, jotta kriittiset yritykset voivat sopeuttaa toimintaansa ja turvata tuotanto- ja toimitusketjujen jatkuvuuden. Epäselvä tai liian laaja toimivaltuuksien käyttöönotto voi heikentää yritysten kykyä täyttää kansallisia ja kansainvälisiä sopimusvelvoitteitaan sekä heikentää Suomen houkuttelevuutta investointiympäristönä.

**Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:**

-

**4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt**

**4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset**

**5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

Velvoitteiden ajallinen hallinta ja uudelleentarkastelu: Pitkittyneissä poikkeusoloissa yksittäisiin yrityksiin kohdistuvien velvoitteiden säännöllinen uudelleentarkastelu on välttämätöntä oikeasuhtaisuuden ja kohtuullisen riskin jaon varmistamiseksi.

## 6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

### 6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

## 7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

### 7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Palvelussuhteen ehtoja koskevien poikkeusten soveltamisedellytykset ovat epätasällisia. Poikkeuksia saisi käyttää vain, jos tehtäviä ei voida järjestää muilla keinoin, vaikka vaihtoehdot voivat olla käytännössä kohtuuttoman kalliita tai hankalia. Säännös tulisi muotoilla kuten työriitojen sovittelusta annetun lain (420/1962) 8 d §:n suojelutyötä koskeva kielto, jossa arviointi sidotaan työnantajan kohtuudella käytettävissä oleviin keinoihin.

Myös velvollisuus huolehtia siitä, ettei työaika ole kohtuuton ja että lepoaika on riittävä, on tulkinnanvarainen. Arvioon vaikuttavat poikkeustilanteen vakavuus ja kesto, mutta oikeusturvan vuoksi käyttöönotto- tai soveltamisasetuksessa tulisi mahdollisuuksien mukaan täsmentää, mitä kohtuuttomuudella ja riittävyydellä kulloinkin tarkoitetaan.

On perusteltua ja välttämätöntä, että poikkeuksia sovelletaan 40 §:ssä mainittujen lakien lisäksi vastaaviin työsopimusten sekä työ- ja virkaehtosopimusten määräyksiin, koska lain työehdoista on sovittu laajasti sopimuksissa. Laajennus tulisi kuitenkin ulottaa myös 43 §:n mukaiseen irtisanomisajan pidentämiseen.

41 §:n poikkeusluettelo on pääosin perusteltu, mutta siihen tulisi lisätä muiden kuin vuosilomalain mukaisten vapaiden keskeyttäminen sekä työtaisteluoikeuden rajoittaminen poikkeusoloissa. Ilman jälkimmäistä työnantajan toiminta voitaisiin pysäyttää laillisesti myös poikkeusoloissa.

Poikkeuksiin oikeutettujen tahojen luettelo on liian suppea tai vähintään tulkinnanvarainen. Yksityinen sektori vastaa merkittävästä osasta 11 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisia yhteiskunnan kannalta välttämättömiä toimintoja, mutta valtaosa näistä toimialoista tai yhtiöistä ei sisälly 41 §:n 2 momenttiin.

Säännöksen 17 kohdan mahdollisuus poiketa ”muussa yhtiössä” koskee sanamuotonsa ja perustelujensa mukaan vain lakiehdotuksen erityisten velvoitteiden täyttämistä. Poikkeusoloissa voi kuitenkin olla tarve käyttää 41 §:n 1 momentin mukaisia poikkeuksia myös yhteiskunnan kannalta välttämättömän normaalitoiminnan turvaamiseksi esimerkiksi tilanteessa, jossa osa henkilöstöstä ei tilapäisesti ole käytettävissä tai työnantajalle syntyy lisävelvoitteita, joista ei erikseen säädetä.

Poikkeukset tulisi säätää sekä palvelussuhteen ehtojen että soveltamispiiriin kuuluvien tahojen osalta riittävän laajoiksi kattamaan eri poikkeusoloissa mahdollisesti ilmenevät tarpeet. Koska niiden tarkempi laajuus määritellään aina käyttöönotto- ja soveltamisasetuksissa poikkeustilanteen mukaan, perusteettoman käytön vaaraa ei ole.

## 8 luku. Työvelvollisuus

### 8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Katsomme, että työvelvollisuutta koskevassa sääntelyssä tulee huolellisesti arvioida vaikutuksia yritysten kykyyn ylläpitää tuotantoa ja täyttää sopimusvelvoitteitaan. Työvelvollisuuden laajamittainen käyttö voi aiheuttaa merkittäviä häiriöitä kriittisten yritysten toimintaan, mikä voi heikentää huoltovarmuutta ja kansallista turvallisuutta. Tämän vuoksi työvelvollisiksi tulisi ensisijaisesti määrätä henkilöitä, jotka eivät ole työelämässä.

Lisäksi sääntelyssä tulee varmistaa yhteensovitus muiden henkilöstöön kohdistuvien velvoitteiden, kuten asevelvollisuuden, kanssa. Kriittisten yritysten ja puolustushallinnon sopimuskumppaneiden toimintaedellytysten turvaaminen edellyttää, että työvoimaa ei ohjata tavalla, joka vaarantaa puolustus- ja turvallisuussektorin tarpeisiin liittyvien toimitusten toteutumisen.

## 9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

### 9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pykälien 50 (palvelujen suorittamisvelvollisuus) ja 60 (ohjelmiston tai tietojärjestelmän käyttöoikeuden luovutusvelvollisuus) osalta tuemme valtiovarainministeriön eriävää mielipidettä ja lausumaa. Lakiehdotus jättää liian epäselväksi mm. sen, mitä velvollisuudella suorittaa palveluita tai luovuttaa käyttöoikeus tietojärjestelmään tarkoittaa.

Näemme lisäksi, että Valmiuslaissa tulisi huomioida Puolustusvoimien Strategisten kumppanien juridinen asema olennaisena osana Puolustusvoimien logistiikkajärjestelmää uudessa tilanteessa, jossa Suomi on Naton jäsen ja siten varmistaa strategisten kumppanien resurssien ja suorituskyvyn jatkuvuus sekä lisätarpeet myös poikkeusoloissa ja liittokunnan tukemisessa. Lakiehdotuksen luvuissa 9–10 on useita pykäläiä, jotka voivat muuten haitata kriittisen teollisuuden logistiikkaa tai toimintaa eri alueilla (esim. § 61, 62, 63 ja 66).

Valmiuslaissa tulisi huomioida myös poikkeusolojen suorituskyvyn varmistamiseen liittyvän kansallisen PK-teollisuuden tukimahdollisuudet siten, että turvataan niiden toimintaedellytykset ja jatkuvuus myös poikkeusoloissa.

## 10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

### 10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Korostamme, että liikkumisen ja oleskelun rajoittamista koskevissa toimivaltuuksissa tulee varmistaa kriittisten tuotanto- ja toimitusketjujen jatkuvuus. Poikkeusoloissa teollisuuden kyky ylläpitää

tuotantoa ja toimittaa välttämättömiä tuotteita ja palveluita edellyttää, että kriittisellä henkilöstöllä on tosiasiallinen mahdollisuus liikkua työpaikoille ja huoltokohteisiin.

Liikkumisrajoituksia koskevan sääntelyn tulee sisältää riittävän selkeät perusteet ja menettelyt poikkeusten myöntämiselle, jotta yritysten toimintaedellytyksiä ei tarpeettomasti heikennetä ja jotta huoltovarmuuden kannalta kriittiset toiminnot voidaan turvata.

## 11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

**11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## 12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

**12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## 13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

**13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

Pidämme 13 luvun sääntelykokonaisuutta keskeisenä poikkeusolojen huoltovarmuuden kannalta. Samalla korostamme, että toimivaltuuksien toteuttamiskelpoisuus edellyttää ennakoitavia ja selkeitä menettelyitä sekä toimivaa yhteistyötä koko elinkeinoelämän kanssa.

Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen edellyttää käytännössä toimivia toimitusketjuja, energiaa, osaavaa työvoimaa sekä digitaalisia järjestelmiä. Samaan aikaan tulee pitää huoli siitä, että välttämättömiä hyödykkeitä tuottavien yritysten muun liiketoiminnan kannattavuutta tulee tukea poikkeusoloissa. Samoin huoltovarmuuskriittisten yritysten liiketoiminnallisia ekosysteemejä tulee tukea.

Palvelu- ja toimintavelvoitteiden vaikutukset yritystoimintaan: Lakiin tulisi sisällyttää velvoite arvioida ja seurata yksittäisiin yrityksiin kohdistuvien velvoitteiden vaikutuksia yrityksen muuhun liiketoimintaan sekä sen poikkeusolojen jälkeiseen palautumiskykyyn. Yhteiskunnan kannalta kriittisten hyödykkeiden turvaaminen ei saa johtaa tilanteeseen, jossa velvoitteiden kohteena olevan yrityksen muu toiminta vaarantuu pysyvästi tai markkina-asema heikkenee kohtuuttomasti.

On tärkeää, että sääntely ei tarpeettomasti heikennä yritysten mahdollisuuksia täyttää kansainvälisiä sopimusvelvoitteitaan tai ylläpitää vientitoimintaa. Poikkeusoloissakin tulee pyrkiä turvaamaan Suomen teollisuuden tuotantokapasiteetti ja toimituskyky.

## 14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

**14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## 15 luku. Asumisen järjestäminen

**15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen**

**16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:**

-

**110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:**

-

**110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltä) koskevat huomiot:**

-

**110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:**

-

**110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:**

-

**17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen**

**17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen**

**18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen**

**19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen**

**20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**III osaa koskevat yleiset kysymykset**

**Toimivaltuuosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:**

-

**Mahdolliset muut koko toimivaltuuosaa koskevat huomiot:**

-

**21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset**

**21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset**

**22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**23 luku. Korvaukset**

**23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

Nykyinen korvausjärjestelmä kattaa vain välittömät kustannukset, eikä se riittävästi huomioi tilanteita, joissa yksittäinen yritys joutuu kantamaan merkittäviä ja pitkäkestoisia liiketoimintariskejä kansallisen huoltovarmuuden turvaamiseksi. Lakiin tulisi sisällyttää mahdollisuus harkinnanvaraiseen korvaukseen myös merkittävistä välillisistä menetyksistä poikkeuksellisissa tilanteissa.

**24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset**

**Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**25 luku. Muutoksenhaku**

**25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

**HE-luonnoksen yleisperustelut**

**Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:**

-

**Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:**

-

**Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:**

Yritykset ovat keskeinen osa yhteiskunnan toimintakykyä niin normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa, kuin myös poikkeusoloissa, ja lainsäädännön tulee tunnistaa tämä rooli selkeästi. Yritykset paitsi työllistävät, myös tuottavat turvallisuutta tukevia tuotteita ja palveluita. Keskitymme lausunnossamme erityisesti väestön toimeentulon turvaamisen, oikeusjärjestyksen ylläpidon sekä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen.

On välttämätöntä, että valmiuslain uudistus luo perustuslain kanssa sopusoinnussa olevan ja valtiosääntöoikeudellisesti kestävänsä sääntelykokonaisuuden, erityisesti suhteessa perustuslain 23 §:ään (perusoikeuspoikkeukset poikkeusoloissa). On tärkeää, että varautuminen perustuu ensisijaisesti normaaliolojen toimiviin rakenteisiin ja ennakointiin, ei vain poikkeusolojen toimiin. Kannatamme, että poikkeusolojen lisätoimivaltuuksien tulee aina olla viimesijaisia suhteessa normaaliolojen lainsäädäntöön. Lisäksi sääntelyn tulee olla ennakoitavaa, oikeasuhtaista ja riittävän täsmällistä, jotta yritykset voivat varautua ilman kohtuutonta hallinnollista taakkaa. On vastaavasti tärkeää, että viranomaisten toimivalta ei vaaranna yritysten keskeisiin oikeuksiin kuuluvia edellytyksiä normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa, kuten elinkeinovapautta, omaisuuden suojaamista tai oikeutta viestinnän yksityisyyteen.

Digitaaliset tieto- ja viestintäjärjestelmät ovat nykyisin yhtä kriittisiä kuin fyysinen infrastruktuuri, ja niiden häiriöt voivat nopeasti lamaannuttaa laajoja osia yhteiskunnasta. Kybertoimintaympäristön uhat eivät rajoitu poikkeusoloihin, vaan ovat pysyvä osa normaaliolojen toimintaympäristöä, mikä on huomioitava myös sääntelyssä. Yritysten ja viranomaisten välinen tiedonvaihto on keskeistä, ja sitä tulee tukea selkeillä pelisäännöillä ja luottamusta vahvistavilla käytännöillä.

Varautumisvelvoitteiden tulee olla riskiperusteisia ja suhteutettuja yrityksen kokoon, toimialaan ja yhteiskunnalliseen merkitykseen. Osalle yrityksistä keskeisimmät velvoitteet tulevat jo nyt EU-sääntelystä, kuten NIS2-direktiivi (sen kansallinen toimeenpanolaki eli kyberturvallisuuslaki sekä CER-toimeenpanolaki ja osin myös ehdotettu EU:n kyberturvallisuusasetus CSA2). Innovaatiot, tutkimus ja kehitys ovat keskeinen osa Suomen pitkän aikavälin kriisinkestävyttä, eikä niitä tule heikentää poikkeusolojen aikaan.

Nykyiset sopimus- ja hankintarakenteet eivät pääsääntöisesti huomioi valmiuslain mukaisten velvoitteiden tai poikkeusolojen vaikutuksia. Useissa sopimuksissa force majeure -lausekkeet voivat johtaa siihen, että sopimusvelvoitteet keskeytyvät tilanteessa, jossa yhteiskunnan kannalta kriittisten toimintojen jatkuvuus olisi erityisen tärkeää.

Huoltovarmuus edellyttää kotimaista ja eurooppalaista osaamista, toimivia markkinoita, kriittistä osaamista ja mahdollisuutta kehittää uusia ratkaisuja myös kriisitilanteissa.

## Työryhmän mietintö

**Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:**

Pidämme valmiuslain kokonaisuudistusta lähtökohtaisesti tarpeellisena ja ajankohtaisena, koska niin Suomen kuin laajemmin globaali turvallisuusympäristö on muuttunut nopeasti ja ennakoimattomasti. Uudistuksen päätavoitteena on saattaa valmiuslaki vastaamaan nykyaikaista käsitystä yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta ja muuttuneesta turvallisuusympäristöstä (mm. hybrdivaikuttaminen, laaja-alaiset häiriöt, pandemiat, kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuus).

**Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:**

-

Koskela Akseli  
Teknologiateollisuus ry